

İNGİLİZ ULUSLAR TOPLULUĞU

Erdi BATUR
E. Vali

İngiliz Uluslar Topluluğu, İngiliz İmparatorluğuna bağlı ulusların kurduğu birliktir. İngiliz Uluslar Topluluğu üyelerinin çoğu, özerk yönetimleri olan, özgür 49 üyeli bağımsız ülke ve 2,4 milyar insandan oluşan topluluğun başkanı kral III. Charles bu ülkelerin 18'inde aynı zamanda devlet başkanıdır.

Sömürge imparatorluğuna örnek olarak karakteristik özelliklere sahip İngiliz Uluslar Topluluğunun ilişkilerinden bahsederek konu hakkına bilgilendirme yapmaya çalışacağız.

TOPLUM EVRİMİ

İngiltere çok eski zamanlardan itibaren çok sayıda göç hareketleri ile istilaya uğramıştır. Romalılar Döneminde Londra eyalet merkezi olmak üzere birbirine bağlı yollar, düzenli

pazar yerleri, belediye, hamam, oyun ve gösteri yerleri yapılarak imar görmüş olan ülke, Roma'dan sonra Anglosakson Döneminde kabile önderlerinin yönettiği küçük devletlere bölünmüştür. Süreç içerisinde Donlar, Norveç ve Norman'lar gibi birçok istila gördükten sonra, zamanla Normanlar ile İngilizler arasında farklılıklar kaybolarak, evlilikler ile iki halk, tek bir İngiliz halkı haline gelmiştir.

Güçlü krallar zamanla baronlar üzerinde denetimi arttırmış, ama kiliseye karşı başarılı olamamıştır. 1215'te Baronlar Kral John'a "Magna Carta" adlı belge ile haklarını kabul ettirmişlerdir. Böylece kralın mutlak yetkisine ve yönetimine bazı sınırlamalar getirilmiş. 1381'de Köylü Ayaklanması ise, köylünün zor şartlarda yaşadıklarını gösteren olaylardı.

Eskiden İngiltere'nin Avrupa'daki gücü, Fransa da büyük topraklara sahip olmasından ileri geliyordu. Zaman içerisinde bu topraklar kaybedildi. Ama artık İngiltere'nin gücü gelişmekte olan sanayisi ve ticaretine dayanıyordu.

Dış ilişkilerde birbirine düşman olan devletlere karşı denge siyaseti güttü. Onların kendisine karşı birleştiklerini gördüğü zaman, büyük gemiler yaparak gücünü arttırdı.

1558'de Kraliçe Elizabeth tahta çıkınca, geçmiş yılların dinsel kavga-

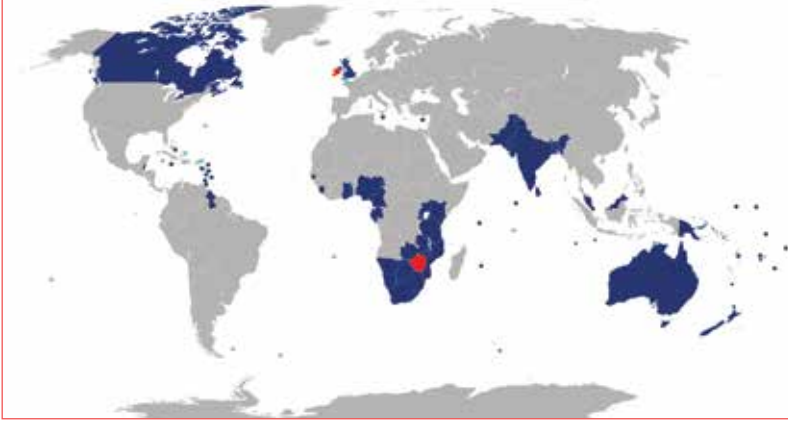
larını ılımlı yol izleyerek unutturdu. 1603'te ölünce çocuğu olmadığından kuzeni İskoçya Kralı, 1. James adıyla İngiltere ve İrlanda kralı oldu. Ondan sonra gelen krallar, parlamento dışı yöntem denediler, yeni vergiler koydular. 1641 yılında parlamento yeni bir yönetim biçimi gerektiğini halka açıkladı. Arkasından kralcılar ile parlamento destekçileri arasında 1642'de iç savaş başladı. Parlamento yanlılarını, güçlenen sanayici, tüccar ve öteki halk kesimleri destekledi. 1649'da Cromwell, Cumhuriyeti kurdu.

Cromwell ülkede düzeni sağladı. O dönemde İngiltere'nin başlıca rakibi Hollanda idi. Yaptığı savaşlarda Hollanda'yı yendi. Lakin, parlamento büyük tüccarlar ile toprak sahipleri birleşerek krallık yönetimini geri getirme kararı aldı.

1660'da yurt dışında sürgünde olan II. Charles İngiltere'ye döndü ve kral taç giydi. Bu restorasyon olayı "eski duruma dönme" olarak bilinir. II. Charles ülkeyi parlamento istekleri ile uyumlu bir biçimde yönetmeye çalıştı. Ondan sonra II. James kral oldu. 1669'da damadı William ve kızı Mary tahta çıktı.

1688 DEVRİMİ

Parlamento'nun istediği doğrultuda hükümdar seçmesi İngiltere tarihinde bir dönüm noktası kabul edilir. 1688 Yılı "şanlı devrim" ya da "kan-

Fotoğraf Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ngiliz_Milletler_Toplulu%C4%9Fu#/media/Dosya:Commonwealth_of_Nations.svg

sız devrim” diye adlandırılır. William ve Mary’in hangi koşullar altında kral ve kraliçe olacağını ortaya koyarak parlamento ülkenin gerçek gücü oldu. Hükümdarı, parlamento denetimi altında olan kurallar “Haklar Bildirisi” olarak ilan edildi. Buna göre, bir hükümdar parlamento onayı olmadan vergi koyamayacak, ordu kuramayacak vb. hükümler kabul edildi.

Bu düzenleme günümüz İngiliz parlamenter sisteminin temelini oluşturur. Kral anayasaya uygun olarak hükmetmek zorunda olduğu için, İngiltere meşruti monarşi ya da anayasal krallıktır.

Fransa o dönemlerde İngiltere’nin ticaret ve denizlerde en büyük rakibi idi. 1702’de İngiltere ile Hollanda, Avrupa ve denizlerde üstünlüğü sağlamak amacıyla Fransa’ya karşı savaşta birlik oldu.

18. Yüzyılda Kraliçe Anne Döneminde İskoçya ve İngiltere’nin bir bayrak altında tek bir parlamento tarafından yönetilmesi sağlandı ve aynı kralı tanıdılar. Kraliçe Anne’nin ölümünden sonra Alman Hannover yöresinden George kral oldu. Hannoverli krallar döneminde ülkeyi Whig’ler yönetti ve İngiltere’de kabine/bakanlar kurulu sisteminin temelleri atıldı.

1756-63 arası Fransa ile yaptığı Yedi Yıl Savaş’ları sonucunda Kanada ve Hindistan’daki Fransız bölgelerine egemen oldu. İmparatorluk daha genişledi.

İngiltere’nin tarihsel gelişimini kısaca açıkladıktan sonra İngiliz Uluslar Topluluğu tanımına gelmiş oluyoruz.

İNGİLİZ ULUSLAR TOPLULUĞU

İngiliz İmparatorluğu’na bağlı ulusların kurduğu birliktir. İngiliz Uluslar Topluluğu üyelerinin çoğu, özerk yönetimleri olan, özgür 49 üyeli ba-

ğımsız ülke ve 2,4 milyar insandan oluşan topluluğun başkanı kral III. Charles bu ülkelerin 18’inde aynı zamanda devlet başkanıdır.

Bu topluluk içinde İngiltere tam anlamıyla sanayileşmiş bir ülkedir. Kanada, Avustralya ve daha sınırlı düzeyde olmak üzere Yeni Zelanda sanayide oldukça gelişmiştir. Ülke ekonomisinde tarım önemli yer tutar. İsmi geçen dört devlet, topluluğun zengin üyeleridir. Diğer üyeler, İngiliz sömürgesi olması sebebiyle yoksul ve az gelişmiştir. Ekonomileri tarım ve madencilığe dayanır. 19 ve 20. yüzyılda en parlak dönemini yaşayan “İngiliz İmparatorluğu”nun başlangıcıdır.

GELİŞİMİ

İngiliz Uluslar Topluluğu 430 yıl önce Kuzey Amerika’da ilk İngiliz yerleşimi ile başlar. 17. yüzyıl boyunca İngiltere’den Amerika’ya çok sayıda insan göç etti. Yeni yerleşim yerleri ve koloni kurarak kalabalıklaştı. 18. yüzyılın sonlarına gelindiğinde İngiliz yönetiminden çıkmak isteyen İngiliz kolonileri; İngiltere’nin koyduğu ağır vergiler ve ticaret kısıtlamasını bahane ederek bağımsızlık

19. yüzyıl sonunda dünyanın en uzak bölgelerini de içine alan İngiliz İmparatorluğu kuruluşunu tamamladı.

savaşı başlattı ve 1776'da Amerika (ABD) kuruldu.

İngiltere bu yıllarda Sanayi Devrimi değişimini yaşadı. Hem dünyanın ilk sanayileşen ülkesi hem de 20. yüzyılın başlarına kadar dünyanın en güçlü devleti oldu. Sanayi Devrimi büyük buluşların olduğu, atölye üretiminden fabrika üretimine geçildiği, İngiliz tarım ve sanayinin dünya çapında üretim yapabilecek bir duruma geldiği bir dönemi kapsar.

17 ve 18. yüzyıllarında İngiltere Karayip Denizi'nde Barbados (1620) ve Jamaika (1655) gibi birçok batı Hint adasını ele geçirdi. Buralara yerleşenler şeker kamışı yetiştirmeye başladı. Şeker kamışı üretimi köle ticaretini körükledi. Binlerce Afrikalı yurtlarından koparıldı. Köle olarak büyük çiftliklere, çalıştırılmak üzere batı Hint adaları ile kuzey ve güney Amerika'ya götürüldü.

18. yüzyıl boyunca girdiği savaşlarda Hollanda, İspanya ve Fransa'yı yendi. Bu devletlerin bazı sömürgelerini ele geçirdi. Örnek olarak, 1756-63 arası Fransa ile yaptığı Yedi Yıl Savaşları sonucu Kanada ile Hindistan'daki Fransız bölgelerine egemen oldu. İmparatorluk daha genişledi.

Hindistan ile ticaret 1600 yıllarında başlamıştı. İlk koloni 1662'de Bombay'da kuruldu. 1818 yılında Hindistan'ın yarısı İngiltere'nin, öbür yarısı

İngiliz desteğindeki Hintli prenslerin yönetimine girmişti.

Napolyon'un 1815 Waterloo yenilgisi İngiltere'nin gücünü arttırdı. Fransa bazı batı Hint Adaları, Akdeniz'de Malta'yı, Mauritius ve Şeyssel adalarını İngilizlere bıraktı. Fransa ile ittifak kurmuş olan Hollanda, Seylan (Sri Lanka) ve Afrika Ümit Burnu dolayında Kap kolonisini İngiltere'ye vermek zorunda kaldı.

17 ve 19. yüzyılın başlarında İspanya, Portekiz ve Hollanda imparatorluğu gerilemeye başladı. Bir dizi ayaklanma, Latin Amerika cumhuriyetlerini, İspanya egemenliğinden kurtardı.

18. yüzyılda Britanya; Kanada, Batı Hint adaları, Güney Afrika, Hindistan, Avustralya ve Yeni Zelanda gibi büyük sömürgelere ve ayrıca Afrika ve Asya kıyılarında birçok ada ticaret merkezine sahip olan en güçlü deniz devleti olarak ortaya çıktı.

İngilizler, Avustralya ve Yeni Zelanda'yı sömürge haline getirdi. Avustralya önceleri sürgün yeri olarak kullanıldı. Avrupalıların bölgeye gelmesiyle, Tazmanya yerlisinin yok olmasına yol açtı. Yeni Zelanda yerli halkı (Maoriler), hakları için 1850'ye kadar direndiler.

İngiltere son olarak Afrika'da büyük sömürgeler ele geçirdi. Avrupalı, Afrika kıyılarını yıllardır biliyordu ama, Afrika krallarının gücü, iç kesimlere girmelerini engellemişti. 19. yüzyılda daha fazla direnemedi. 1844 Berlin Konferansı'nda Avrupa'nın güçlü devletleri kıtayı aralarında bölüştü.

19. yüzyıl sonunda dünyanın en uzak bölgelerini de içine alan İngiliz İmparatorluğu kuruluşunu tamamladı.

Avustralya, Yeni Zelanda ve Afrika'da İngiliz göçmenlerin yerleştiği

koloniler ile Hindistan ve Afrika krallıkları gibi sömürgeleri ele geçirmiş, birliklerine üsler ve gemilerine limanlar sağlayan Cebelitarık, Aden, Singapur gibi dünyanın dört bir yanında "kale koni" kurarak güçlü bir imparatorluk olmuştu.

TOPLULUĞUN DOĞUŞU

Beyazların yerleştiği kolonilerde kendi yönetimlerini kurma istekleri ilk önce Kanada'da başladı. Burada, kararların İngiliz hükümetince atanmış görevliler yerine, halkın seçtiği bakanlarca verilmesine öngören bir yönetim sistemi kabul edildi. Bakanlar ülkenin iç işlerinde kendi meclislerine karşı sorumlu olacak, ama dış ilişkiler ve savunmaya ilişkin kararlar İngiliz yönetimince alınacaktı. 1847'de bu uygulama Avustralya ile Yeni Zelanda'da yaygınlaştı. 1910'da Kap, Natal, Transval ve Oranj bağımsız devletinden oluşan Güney Afrika Birliği kuruldu.

İngiltere ve yarı bağımlı koloniler, ticaret ve savunma konularını konferansta tartışırlardı. 1907'deki toplantıda bu kolonilere "Dominyon" denmesi ve adının da "İmparatorluk Konferansı" olarak değiştirilmesi kararlaştırıldı.

Dış ilişkiler söz konusu olduğunda dominyonlar, imparatorluğun bir parçası sayılıyordu. Örneğin, 1914'te İngiltere'nin Almanya'ya savaş açma kararı, tüm dominyonları bağladı. Savaşın sonra bütün dominyonlar bağımsız ülkeler olarak barış antlaşmalarını imzaladı. Milletler Cemiyeti'ne İngiltere ile eşit konumda üye oldular.

1931'de Westminster Tüzüğü ile İngiltere'nin dominyonlar üzerinde denetimi kalktı ve her biri İngiliz Uluslar Topluluğu bağımsız üyesi oldu.

EKONOMİK BAĞLAR

Topluluk üyeleri iki dünya savaşı arasında, ekonomik bunalım yıllarında iş birliğine girdiler. Kendi sınırları içinde başka ülke malları yerine, topluluk üyelerinin ürünlerinin satılmasına öncelik tanıdılar. 1932’de Ottawa Kuralı’na göre; İngiltere topluluk üyesi ülkelere aldıkları mala düşük gümrük vergisi uygulayacaktı. Topluluk üyeleri de aynı ayrıcalığı İngiltere sanayi ürünlerine uygulayacaktı.

II. Dünya Savaşı’ndan sonra İngilizler Hindistan’ı terk etmek zorunda kaldılar. 1947’de Hindistan ve Pakistan olmak üzere iki bağımsız devlet kuruldu. 1945 yılında kurulan Birleşmiş Milletler, bağımsızlık yaygınlaşmasını destekledi. Ama Pakistan, Hindistan ve Seylan (Sri Lanka) topluluk içinde kalmayı seçtiler.

TOPLULUĞUN YAPISI

İngiliz Uluslar Topluluğu’nun başı olarak İngiltere’yi –topluluğun başı – kabul etmekle başkanlık sorunu çözülmüş oluyordu.

Topluluk, gönüllü birliğe dayalı bir örgüt olup (Birleşmiş Milletlerden farklı olarak) topluluğun anayasası, kuralları ve tanımlanmış bir amacı yoktu. Resmi bir dostluk anlaşması üzerine de kurulmuş değildi. Üyeler topluluktan ayrılmakta ve kendi siyasetlerini izlemekte özgürdüler.

Topluluk üyeleri eşit konumda olup, İngiltere’nin sözleşmeden dolayı bir ayrıcalıklı durumu ya da gücü yoktu. Ama İngiltere birçok bakımdan en etkili üye idi. Bazı topluluk üyeleri İngiltere’yi “ana ülke” olarak kabul eder. Üyeleri bağlayıcı bir politika olmadığı halde, üye ülke hükümetleri pek çok konuda danışırlar.

Yeni bağımsız ülkeler, eski üyelerin etnik ve ortak tarihsel kökenlerin-

den yoksun olmalarına rağmen İngiliz Uluslar Topluluğu içinde kalmayı tercih ettiler. Topluluğun içinde kalma inancı, kendilerine ekonomik, diplomatik yarar sağlayacağı ve uluslararası etkinlik arttıracığını düşünmelerinden ileri geliyordu.

Modern İngiliz Uluslar Topluluğu, esnek bir devletler arası iş birliği sistemi olarak varlığını korumakta ve üyelerin çok yakın ilişki kurmasını sağlamaktaydı. Birlik olarak hem sömürge halklarının milliyetçi özlendiklerini hem de imparatorluğun izlediği yasal evrim politikasının gerçekleşmiş halini temsil etmektedir.

İngiliz Kral/Kraliçe, topluluğu bir arada tutan tek resmi bağıdır. Bütün ülkelere topluluğun başkanı olarak tanınır. Aynı zamanda Avustralya, Barbados, Kanada, Fiji, Jamaika, Mauritius, Yeni Zelanda’nın bulunduğu 18 üye ülkenin devlet başkanıdır.

Kral/Kraliçe bu ülkelere, ülke hükümetinin önerisi ile atanan genel vali ile temsil edilir. Genel vali ülke başkanlarının önerilerine uygun davranır ve İngiliz hükümetinden bağımsızdır. Diğer ülkeler İngiltere kralını topluluğun başı olarak kabul eder. Ama ülkenin kendi devlet başkanı vardır.

İŞLEVİŞİ

İki yılda bir üye devletlerin hükümet başkanları katılımı ile Topluluk Başkanlar Konferansı toplanır. Her toplantı değişik bir başkentte yapılır. Toplantılarda resmi bir gündem ya da görüşülecek konular listesi yoktur. Toplantılar kapalı olur. Üye ülkelerin içişleri ve aralarında anlaşmazlık, eğer taraf ülkenin onayı yoksa tartışılmaz, Konferansın önemli yanı, ulus liderlerinin bir araya gelmesine imkân sağlamasıdır.

Üye ülkelerin maliye bakanları yılda bir kez toplanır. Ayrıca eğitim,

Topluluk, gönüllü birliğe dayalı bir örgüt olup (Birleşmiş Milletlerden farklı olarak) topluluğun anayasası, kuralları ve tanımlanmış bir amacı yoktu. Resmi bir dostluk anlaşması üzerine de kurulmuş değildi. Üyeler topluluktan ayrılmakta ve kendi siyasetlerini izlemekte özgürdüler.

sağlık, hukuk ve bilimsel konularda konferanslar düzenlenir ve sürekli bir iş birliği vardır. Topluluğun ortak bir savunma politikası yoktur ama savunmaya ilişkin birçok konuda, üye ülkeler iş birliği yapar ve ülkelerin çoğunda İngiliz Hukuku temel alınmıştır.

İngiltere eskiden koloni ve sömürgelerden temel ham maddeleri ucuza sağlayabiliyordu. Gana’nın kakao, Jamaika’nın şekeri, Uganda’nın kahvesi, Kanada’nın buğdayı örnek gösterilebilir. Bu ülkelerin bir bölümü için bağımsızlıktan sonra ekonominin tek bir tarım ürününe bağımlılığı kırmak zor olmuştur. Yeni sanayi kurarken, fabrikalar için gerekli makineleri almak zorunda kaldılar.

İngiltere, Avrupa Ekonomik Topluluğuna üye olunca dış ticaretini daha çok Avrupa ile yapmaya başladı. Uluslar Topluluğu ile eski ticaret ilişkileri azalınca, bunu telafi yoluna gidip, istifa ederek Uluslar Topluluğuna dönüş yaptı.

İngiltere'nin 20. yüzyıl başlarına kadar deniz üsleri ağı ile her yerde hazır bulunmalarını sağladığı üstünlüğü 1857 ayaklanmaları sonrasında yeniden teşkilatlanmaya yönelmiş, anayurttan gelen sağlam bir askeri ve idari kadro kurmuş, bütün ast görevleri yerli kadrolara bırakmıştır.

DEĞERLENDİRME

Resmi adı, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı olan İngiltere'ye kısaca Birleşik Krallık da denir. Birleşik Krallık'ta bir bölgenin adı olan İngiltere, ülkemizde yaygın olarak tüm ülke anlamına kullanılır.

Ülke; İngiltere, İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda olmak üzere dört bölgeye ayrılır. Yüz ölçümü 244.100 Km² dir.

İngiltere çok eski zamanlardan itibaren birçok göçler ile istilaya uğramıştır. Roma istilasından sonra Anglo-Sakson Döneminde kabile önderlerinin yönettiği küçük devletlere bölünmüş. Donlar, Norveçliler ve Normanlar gibi birçok istila gördükten sonra zamanla Normanlar ile İngilizler arasında farklılık kaybolarak evlilikler ile iki halk, bir İngiliz halkına dönüşmüştür.

Dış ilişkilerde birbirine düşman olan devletlere karşı denge siyaseti gütmesi başarılı olmuştur. Onların kendisine karşı birleşeceğini gördüğü zaman büyük gemiler yaparak İngiliz gücünü arttırmış. Geçmiş yılların dinsel kavgalarını ılımlı yol izleyerek unutturmuş ve bunun sonucu güçlü yönetimini kurmuş ve devam ettirmiştir.

Tarihi süreç içerisinde İngiltere toprakları çok göçler görmüştür. Çok çeşitli kabile ve devletler ülke topraklarını işgal için gelmişler, çok

uzun süre mücadeleler olmuştur. Ama zaman içerisinde sorunlar hal edilip uyum içerisinde yaşamışlar. Her göç İngiltere topraklarında bir iz bırakmış ve toplum bu olaylar içinde yoğrularak yönetime bir şeyler katmıştır. Toplum olaylardan ders çıkarmasını bilerek uyumlu yaşama olayını yönetime aksettirebilmiş ve bunu geliştirerek devlet politikası haline getirmişlerdir.

İşgal ettiği topraklarda düzeni sağladıktan sonra zulüm etmeyip, haklar tanıyarak uyum sağlamasını bilmişler, askeri güç yanında, zekayı hiç ihmal etmemişler, zamanın şartlarına uygun haklar vererek /sağlayarak uyumlu yaşamayı da düstur edinmişler.

İngiltere'nin 20. yüzyıl başlarına kadar deniz üsleri ağı ile her yerde hazır bulunmalarını sağladığı üstünlüğü 1857 ayaklanmaları sonrasında yeniden teşkilatlanmaya yönelmiş, anayurttan gelen sağlam bir askeri ve idari kadro kurmuş, bütün ast görevleri yerli kadrolara bırakmıştır.

İngiliz sömürgelerin ayakta kalması ve iktisaden kalkınması, en azından oralara altyapı yapılmı gerçeklerini göz ardı etmemek gerekir. Keza kendi kültürünü kalıcı hale getirmek yönünden yaptığı harcamalar da bu şekilde olmuştur.

Sömürgeler bağımsız olduktan sonra, bağımsız devletleri "İngiliz Uluslar Topluluğu" ismi ile bir arada tutmak büyük bir maharettir. Bu mahareti de İngiliz kültürü ve aklı ile sağlıyorlar.

KAYNAKÇA

Armaoğlu, F. **20 Yüzyıl Siyasi Tarihi**.
Gelişim Ansiklopedisi, Cilt 7, s. 179.
Meydan Larousse, Cilt 11, s. 503.
Temel Britannica, Cilt 9, s. 27.